

KS. TADEUSZ DOLA

## TAJEMNICA WCIELEŃ W REFLEKSJI TEOLOGICZNOFUNDAMENTALNEJ

1. Wcielenie w aspekcie chrystologicznym – 2. Wcielenie w aspekcie rewelatywnym –
3. Wcielenie w aspekcie wiarygodnościowym – 4. Wcielenie w aspekcie zbawczym –
5. Wcielenie w aspekcie eklezjotwórczym

W teologii tajemnica wcielenia pojmowana jest jako wydarzenie historiozbawcze, w którym trójjedyny Bóg w osobie odwiecznego Słowa przyjął człowieczeństwo, by doprowadzić ludzkość do zbawienia. Wcielenie oznacza zarówno sam akt przyjęcia ludzkiej natury przez Syna Bożego, jak i stan zjednoczenia bóstwa i człowieczeństwa w Jezusie Chrystusie. Tajemnica wcielenia rozpatrywana jest w teologii z perspektywy chrystologicznej, soteriologicznej, rewelatywnej, wiarygodnościowej i eklezjologicznej. Każdy z tych aspektów, choć w różnym wymiarze, posiada znaczenie dla refleksji teologicznofundamentalnej i jest w niej w jakiejś mierze obecny.

### 1. Wcielenie w aspekcie chrystologicznym

Opisane przez Jana zbawcze wydarzenie przyjęcia ciała przez Słowo (J 1,14) Ireneusz z Lyonu jako pierwszy nazwał *s árkosis* – wcielenie<sup>1</sup>. W sensie biblijnym ciało oznacza całego człowieka, dlatego formułę: słowo stało się ciałem, można było łatwo zastąpić formułą: Bóg stał się człowiekiem; a w miejsce chrystologicznego schematu: *Logos–sarx*, przyjmując schemat: *Logos–antropos*. Ostatni schemat streszczał poglądy chrystologiczne, które odegrały ważną rolę w sporach apolinarystycznych i ariańskich. Sobór w Chalcedonie (451) określił zasadnicze ramy dyskusji chrystologicznych wokół wcielenia przez przyjęcie orzeczenia o dwóch naturach — boskiej i ludzkiej w jednej osobie Słowa Bożego.

Tajemnica wcielenia opisywana jest w Nowym Testamencie różnie w zależności od etapu rozwoju myśli chrystologicznej. Paweł rozumie wcielenie jako narodzenie

---

<sup>1</sup> *Adversus haereses*, 3 19,2.

z kobiety posłanego przez Boga Jego Syna. Przyjęcie człowieczeństwa przez Syna Bożego oznaczało dla Niego uniżenie do postaci sługi, zgodę na ubóstwo i przekleństwo grzechu, mimo że sam był bez grzechu. Konsekwencją posłusznego uniżenia było wywyższenie Syna Bożego i możliwość podzielenia się z ludźmi bogactwem swej boskości (Rz 1,3n; 2 Kor 5,21; 8,9; Ga 3,13; 4,4; Flp 2,6-11). W listach deuteropawłowych mowa jest o życiu Syna u Ojca przed przyjęciem człowieczeństwa oraz o podobieństwie do Boga niewidzialnego i posiadaniu pełni bóstwa (Kol 1,15nn; 2,9). Termin „wcielenie” ma swoje źródło w wypowiedziach Janowych. Odwieczne Słowo, które było u Boga, „stało się ciałem” (J 1,14; por. 2 J 7; 1 J 4,2). Z nauką o wcieleniu wiążą się stwierdzenia dotyczące preegzystencji. Dotyczą one poprzedzającego wcielenie wewnątrztrynitarnego życia wiecznego Logosu (J 1,1nn).

W średniowieczu dyskusje związane z wcieleniem skupiały się na motywach przyjścia Syna Bożego na świat. W okresie nowożytnym pojawia się interpretacja wcielenia jako mitu o zstąpieniu z nieba syna bogów (szkoła liberalna). Szkoła religijno-historyczna relatywizuje jedyność i wyjątkowość wcielenia Boga w Jezusie Chrystusie, stosując pojęcie wcielenia także do niektórych fenomenów w religiach wschodnich. W dyskusjach z tymi poglądami teologia katolicka akcentuje przede wszystkim bóstwo Chrystusa.

Współcześnie z kolei dostrzec można w teologii stawianie na pierwszym miejscu człowieczeństwa Chrystusa. Teologowie kierują się potrzebą przybliżenia Jezusa dzisiejszemu człowiekowi. Przedstawiają Go jako naszego brata „doświadczonego we wszystkim na nasze podobieństwo, z wyjątkiem grzechu” (Hbr 4,15). Rozważa się w teologii problem wiary Jezusa, rozwoju Jego ludzkiej wiedzy i świadomości (por. Łk 2,52). Problem człowieczeństwa Jezusa, choć podejmowany dziś często, nie ogranicza jednak badań chrystologicznych, które są zróżnicowane i wielokierunkowe. Antropologiczna chrystologia K. RAHNERA dostrzega w Chrystusie, wcielonym Synu Bożym, najdoskonalsze urzeczywistnienie ludzkiego odniesienia do absolutnej tajemnicy, otwartości na udzielającego się człowiekowi Boga. Chrystologia miłości i posłuszeństwa H.U. v. BALTHASARA akcentuje wypływające z posłusznej miłości uniżenie Syna Bożego we wcieleniu. Kierując się miłością i radykalnym posłuszeństwem wobec Ojca, Syn Boży przyjmuje człowieczeństwo i oddaje się całkowicie do dyspozycji Ojca i ludzi. Chrystologia proegzystencji (H. SCHÜRMAN, A. NOSSOL) ukazuje Chrystusa jako istniejącego absolutnie dla Ojca, dla świata i dla ludzi. Bezinteresowne poświęcenie dla innych aż po utratę życia stanowi istotę Chrystusowego bytowania. Chrystologia spełnienia osobowego (C. BARTNIK, K. GÓZDŹ) rozważa Jezusowe spełnienie się jako człowieka i zarazem jako osoby w relacji do Syna Bożego. Osoba Syna Bożego nie „zastąpiła” jednak osoby Jezusa, lecz zrealizowała ją Sobą, utożsamiając się z nią, stając się nią<sup>2</sup>

<sup>2</sup> C.S. BARTNIK, *Chrystus — Syn Boga Żywego*, Lublin 2000, s. 381–395.

## 2. Wcielenie w aspekcie rewelatywnym

Wcielenie uznawane jest za najdoskonalsze i ostateczne objawienie Boga; jest kulminacją, centrum i pełnią Bożego objawienia. Określenia, wskazujące na wyjątkowość objawienia we wcieleniu, oparte są na chrystologicznych ustaleniach, że w tym szczególnym i niepowtarzalnym wydarzeniu historiozbawczym Syn Boży, stanowiący jedno z Bogiem Ojcem, przyjął człowieczeństwo i umożliwił światu odkrywanie Boga w sobie. Wcielenie decyduje o wyższości objawienia w Chrystusie nad objawieniem starotestamentowym. Wielokrotne i różne co do sposobu ukazowania się Boga przez proroków rozumieć można jako zapowiedź i przygotowanie objawienia w Synu (Hbr 1,1n). Jezus Chrystus jest objawicielem Boga w radykalnie innym sensie, niż prorocy. W Starym Przymierzu Bóg zachowuje wyraźnie doświadczany przez człowieka transcendentny dystans wobec ludzkich dziejów, natomiast w Jezusie Chrystusie Bóg w osobie Syna sam wkracza w historię. Przez człowieczeństwo swego Syna Bóg staje się „widzialny” i „dotykalny”. Objawienie w Jezusie jest więc wprost samoobjawieniem Boga: „Kto Mnie zobaczył, zobaczył także i Ojca” (J 14,9).

Wcielenie odsłania tajemnicę Boga. Bóg objawia się jako Miłość (1 J 4,8.16). Posyła swojego Syna światu, kierując się miłością (J 3,16). Fakt posłania Syna ukazuje Boga jako istotę udzielającą siebie, pozostającą w ciągłej osobowej relacji do innych. Istnienie Boga nacechowane jest więc absolutną proegzystencją. Dzięki wcieleniu można mówić o „historyczności” Boga. Bóg stał się człowiekiem w konkretnym miejscu i czasie i podporządkował się uwarunkowaniom historycznego bytowania (Łk 2,52). Pojawia się tu trudność pogodzenia niezmienności Boga z historiozbawczym dynamizmem wcielenia. Tradycyjne rozwiązania mówiły, że zmienność odnosi się w Chrystusie do natury ludzkiej, a nie do Syna trwającego w absolutnej boskiej niezmienności. K. RAHNER uważa, że Bóg niezmienny w sobie może stać się zmienny w czymś poza sobą. Tak właśnie dzieje się przez wcielenie<sup>3</sup> Według H. MÜHLENA, Bóg jest niezmienny w porządku moralnym. Niezmiennność jest tu równoznaczna z opartą na miłości wiernością Boga. Zmienne są natomiast decyzje i postawy Boga, ponieważ zależne są od zachowań ludzkich. Miłość się nie zmienia, zmieniają się jedynie jej przejawy<sup>4</sup>. J. GALOT sądzi, że niezmiennność u Boga oznacza trwanie w doskonałości. Wyrazem doskonałości jest stwórcza aktywność, która jest zmienna. O ile u człowieka zmienność leży u podstaw rozwoju bądź destrukcji, u Boga wiąże się ze stwórczą aktywnością, która nie zmienia niczego w samej istocie Bożego bytowania<sup>5</sup>

<sup>3</sup> K. RAHNER, *Podstawowy wykład wiary*, tł. T. Mieszkowski, Warszawa 1987, s. 181nn.

<sup>4</sup> H. MÜHLEN, *Die Veränderlichkeit Gottes als Horizont einer Kreuzestheologie in Auseinandersetzung mit der altkirchlichen Christologie*, Münster 1969.

<sup>5</sup> J. GALOT, *Chi sei tu, o Cristo?*, Firenze 1983, s. 252–255; T.D. ŁUKASZUK, *Ty jesteś Chrystus, Syn Boga Żywego. Dogmat chrystologiczny w ujęciu integralnym*, Kraków 2000, s. 370–383.

Wcielenie jest objawieniem trynitarnego życia Boga. Transcendentny i jedyny Bóg Starego Testamentu odsłania w tajemnicy wcielenia bogactwo swego życia osobowego. Jezus Chrystus, wcielone Słowo, objawia Boga jako swojego Ojca. Czyni to słowem, czynem i całym swym życiem osobowym. Bóg jest dla Jezusa Ojcem w znaczeniu radykalnie różnym od ojcowskich i dziecięcych relacji, o jakich można mówić w odniesieniu do Boga i wszystkich ludzi poza Jezusem (por. np. J 20,17). W Jezusie Słowo ukazuje się jako odwieczne „Ty” Ojca, czyli jako Syn, będący kimś innym niż Ojciec, ale równocześnie pozostający z Ojcem w szczególnej jedności. Znakiem tej jedności jest niedostępne ludziom wzajemne poznanie między Ojcem a Synem (Mt 11,27). Więzią jednoczącą Ojca z Synem jest Duch, w którym Chrystus daje świadectwo o swej jedności z Ojcem (Łk 10,21n). W nowotestamentowej tradycji Duch pochodzi od Ojca (J 15,26) i jest posłany przez Syna (J 16,7) dla urzeczywistnienia Jego dzieła (J 14,26). Duch wprowadza ludzi w trynitarnie życie Boga. W Duchu stajemy się dziećmi Boga Ojca (Rz 8,14nn)<sup>6</sup>.

Wcielenie jest objawieniem prawdziwego człowieczeństwa. Miarą ludzkiej doskonałości jest stopień urzeczywistniania przez człowieka darowanego mu boskiego podobieństwa. Chrystus jako Syn Boży „jest obrazem Boga niewidzialnego — Pierworodnym wobec każdego stworzenia” (Kol 1,15); należy więc w Chrystusie, nowym Adamie (por. 1 Kor 15,45; Rz 5,14), widzieć absolutnie doskonale urzeczywistnienie boskiego podobieństwa i tym samym objawienie w pełni prawdziwego człowieczeństwa. Istotę człowieczeństwa ukazuje Chrystus w swej postawie całkowitego oddania siebie innym. Człowiek w tej mierze staje się prawdziwie sobą, w jakiej istnieje dla innych (Mk 10,45). Bycie dla innych polega w pierwszym rzędzie na płynącym z miłości posłusznym oddaniu Bogu. Dopiero taka postawa, która jest istnieniem bez reszty dla Boga, może stanowić właściwą podstawę dla podjętej w wolności decyzji poświęcenia siebie bliźnim<sup>7</sup>

### 3. Wcielenie w aspekcie wiarygodnościowym

Wcielenie od początku istnienia chrześcijaństwa stanowiło podstawę do uzasadniania jego oryginalności, boskiego pochodzenia i wyjątkowości w relacji do judaizmu i innych religii. Chrześcijaństwo widziało w Chrystusie, swym założycielu, wcielonego Syna Bożego, który był wypełnieniem starotestamentowych proroctw i przez którego Bóg przemówił do ludzi w sposób ostateczny (Hbr 1,1n). Przyjście Syna Bożego na świat oznaczało kres czasu, jego zbawcze wypełnienie (Ga 4,4) i tym samym koniec oczekiwań na Zbawiciela. Ostateczne spełnienie zbawczych za-

<sup>6</sup> W. KASPER, *Jezus Chrystus*, tł. B. Białecki, Warszawa 1983, s. 165–198.

<sup>7</sup> H. KESSLER, *Christologie*, w: TH. SCHNEIDER (red.), *Handbuch der Dogmatik*, Düsseldorf 1992, s. 438n.

powiedzi w Jezusie z Nazaretu oznacza, że nie ma w nikim innym zbawienia, jak tylko w Nim (Dz 4,12). On jest jedynym pośrednikiem między Bogiem a ludźmi (1 Tm 2,5). U podstaw wypowiedzi o Chrystusie jako jedynym pośredniku i Zbawicielu wszystkich oraz pełni objawienia i kresie dziejów ludzkich leży tajemnica wcielenia. O Jezusie Chrystusie można mówić jako pełni objawienia i zbawienia, ponieważ w Nim odwieczne Słowo Boże stało się ciałem (J 1,14), „w Nim mieszka cała Pełnia: Bóstwo na sposób ciała” (Kol 2,9)<sup>8</sup>

Dla Ojców Kościoła wcielenie boskiego Logosu oznaczało nie tylko koniec Starożytności, ale także doskonałe spełnienie wszelkich ludzkich prób poszukiwania prawdziwej Mądrości. Jej przejawy, na przykład w greckiej filozofii, interpretowane były jako inspiracje stwórczego Logosu, przez który powstał świat i który rozsiewał swoje zarodki (*lógos spermatikós*) w całych dziejach ludzkości<sup>9</sup>. Dzięki wcieleniu dokonała się w Chrystusie rekapitulacja ludzkich dziejów. Chrystus, jako wcielony Logos, obejmuje w sobie całość stworzenia i podnosi Adama z jego słabości i grzechów<sup>10</sup>. Wcielenie jest zbawczą odpowiedzią Boga na najgłębsze pragnienia człowieka. „Bóg stał się człowiekiem, byśmy stali się bogami”<sup>11</sup>.

We współczesnej teologii za argumentację uwiarygodniającą chrześcijaństwo na podstawie tajemnicy wcielenia uznać można te refleksje, które wskazują na Chrystusa jako sens stworzenia, dziejów i człowieka, zakładając przy tym, że ostateczną podstawą takich opinii może być wyłącznie Jego synostwo Boże. Jezus Chrystus w tych rozważaniach opisywany jest jako *universale concretum* (K. RAHNER, H.U. v. BALTHASAR). Określenie to sięga do średniowiecznych prób przedstawiania związku Boga — *Ens Universalissimum* z Jezusem Człowiekiem — *ens concretissimum*. Bóstwo skonkretyzowało się w historycznym człowieku, Jezusie z Nazaretu, a człowieczeństwo Jezusa dzięki zjednoczeniu z Bóstwem zuniwersalizowało się, zyskując nowe odniesienie do Trójcy Świętej, świata, dziejów i każdej istoty. Określenie *universale concretum* H.U. v. Balthasar rozumie jako „całość we fragmencie”. Jezus Chrystus jest „fragmentem”, który kryje w sobie „całość”. Taka interpretacja jest możliwa dzięki przyjętemu przez Balthasara założeniu, że byt wyjaśnić można jedynie w kategoriach miłości. Uzasadnieniem tego założenia jest relacja Boga do świata. Oparta jest ona na Bożej miłości (*universale*), która swą pełnię osiąga w przyjściu Syna Bożego na świat (*concretum*)<sup>12</sup>. Pogląd o skonkretyzowaniu, uobecnienu w jednostkowym historycznym wydarzeniu uniwersalnego boskiego Absolutu może stanowić najbardziej fundamentalną podstawę do odkrywania

<sup>8</sup> KONGREGACJA NAUKI WIARY, Deklaracja o jedyności i powszechności zbawczej Jezusa Chrystusa i Kościoła *Dominus Iesus*, nr 13.

<sup>9</sup> JUSTYN, *Apologia prima*, 38,8; 46,3; TENŻE, *Apologia secunda*, 8,1; 10,2; 13,3.

<sup>10</sup> IRENEUSZ, *Adversus haereses*, 3,16,6; 3,21,10; 5,16,3.

<sup>11</sup> ATANAZY, *Oratio de incarnatione Verbi*, 54.

<sup>12</sup> W. LÖSER, „*Universale concretum*” als Grundgesetz der oeconomia revelationis, w: W. KERN I IN. (red.), *Handbuch der Fundamentaltheologie*, t. II, Freiburg im Br. 1985, s. 108–121.

w Jezusie Chrystusie sensu świata, dziejów, człowieka<sup>13</sup> Chrystus jest sensem świata jako jego Początek, Źródło i Prawzór (Kol 1,16–17), a także jako jego Koniec (Ap 22,13). Kiedy wkracza w świat przez wcielenie, pokazuje swoim ludzkim byciem jako Bóg, że świat skierowany jest ku człowiekowi, który nadaje mu sens; człowiek zaś zwraca świat ku Chrystusowi, a Ten oddaje go na powrót Bogu (1 Kor 3,22–23). Dzieje świata i ludzkości odkrywają swój sens i nabierają sensu w Bogu Stwórcy wszechrzeczy i Panu czasu i historii. Im bardziej Bóg jest obecny w dziejach, tym wyraźniej uwidacznia się ich sens i właściwy kierunek rozwoju. W Chrystusie Bóg włącza się w dzieje w osobie swego Syna, stąd osiągają one w tym momencie swą pełnię (Ef 1,10). W Jezusie Chrystusie odnajdujemy wreszcie sens człowieka jako jednostki i społeczności. Chrystus ukazuje ten sens jako skierowanie ku osobie, będącej źródłem pełnego, absolutnego, nieutralnego i wiecznego szczęścia. W Chrystusie jest to osoba Syna Bożego. Chrystus ją manifestuje i przez zjednoczenie z sobą skłania człowieka do otwarcia się na innych, a ostatecznie na osobę Boga, wypełniającego do końca ludzką egzystencję.

#### 4. Wcielenie w aspekcie zbawczym

Teoretyczne podstawy do rozwijanych w teologii inkarnacyjnych koncepcji soteriologicznych pojawiły się już w teologii patrystycznej. Wtedy też zaczęły kształtować się poglądy, które w różny sposób wyjaśniają wpływ zjednoczenia bóstwa i człowieczeństwa w Chrystusie dla zbawczego wyniesienia ludzkości do życia z Bogiem. Wyróżnia się teorię fizyczną, pedagogiczną i zbawczej wymiany.

Teoria fizyczna wykorzystuje poglądy filozofii greckiej, przypisując Logosowi kreatywne znaczenie w relacjach między Bogiem a człowiekiem i światem. Logos stanowi wychodzący od Boga i z Bogiem ściśle związany bytowy fundament całej rzeczywistości. Dzięki temu, mimo widocznego zróżnicowania w świecie, wszystkie byty, spoczywając na tej samej ontologicznej podstawie i wywodząc się z tego samego stwórczego źródła, pozostają w harmonii i jedności. Prolog św. Jana daje podstawę, by sięgnąć do greckich poglądów o Logosie w zbawczej interpretacji wcielenia. Stwórczy Logos, który zawsze był u Boga i przez którego wszystko się stało, przenika całość rodzaju ludzkiego, który tworzy jakby jedną żywą istotę, tak że doznania jakiejś jednej części stają się doznaniem całości<sup>14</sup> Z tego powodu grzech Adama okazał się zgubny dla wszystkich ludzi. Z kolei odwieczny boski Logos, przyjmując Adamowe ciało, jednoczy w sobie zbawczo („rekapitułuje”) wszystkie ludy rozproszone już od czasów Adama, wszystkie języki ludzkie i pokolenia ludzkie łącznie z samym Adamem<sup>15</sup> Ciało Adama „zostało ocalone i uratowane

<sup>13</sup> BARTNIK, *dz. cyt.*, s. 317–326.

<sup>14</sup> GRZEGORZ Z NYSSY, *Oratio catechetica magna*, 32.

<sup>15</sup> IRENEUSZ, *Adversus haereses*, 3, 21, 10.

przed wszystkimi innymi, ponieważ stało się ciałem samego Słowa, i odtąd jesteśmy zbawieni będąc dzięki temu jednym ciałem z Nim”<sup>16</sup> Boski Logos, przyjmując ludzką naturę, przekształcił ją stwórczo, uwolnił od grzechu Adama i przebóstwił.

Zgodnie z teorią pedagogiczną wcielenie należy rozumieć jako zbawczą pedagogię Bożą<sup>17</sup> Według poprzedniej teorii o zbawieniu ludzkości decydował już sam akt wcielenia. W teorii pedagogicznej chodzi nie tylko o sam akt, ale o płynące z niego konsekwencje, którymi są wychowawcze działania wcielonego Logosu. Logos jako pedagog oddziałuje na ludzi w podwójny sposób. Rozumiany jako obecna w każdym człowieku stwórcza moc Boża, Mądrość Boża, wewnętrzne prawo i prawda wpływa na człowieka od wewnątrz, dając mu możliwość odkrycia i poznania w sobie samym tych wartości i kierowania się nimi w życiu. Przenikanie całego stworzenia, w tym i człowieka, przez Logos intensyfikuje się w momencie wcielenia, kiedy Logos przyjmuje naturę wspólną wszystkim ludziom<sup>18</sup>. Drugi sposób pedagogicznej aktywności Logosu wobec człowieka można nazwać zewnętrznym. Mają tu Ojcowie na myśli przykład, jaki ludziom dał wcielony Logos swoim życiem i pouczenia wygłaszane do ludzi w czasie Jego ziemskiego życia<sup>19</sup> Obydwie drogi zbawczej pedagogii Logosu wysuwają na plan pierwszy zbawczą inicjatywę Boga, który za pośrednictwem posłanego do ludzi Logosu chce im ułatwić odkrywanie prawdy i dobra, a następnie kształtowanie życia zgodnie z nimi, by tą drogą upodobnić się do Boga i z Nim się zjednoczyć.

Istotę teorii zbawczej wymiany ujmują zwięźle słowa Atanazego: Syn Boży „stał się człowiekiem, abyśmy my stali się bogami”<sup>20</sup>. Bezpośrednie uzasadnienie dla tego zakorzenionego w Biblii stwierdzenia znaleźć można u Pawła: Jezus Chrystus „będąc bogaty, dla was stał się ubogim, aby was ubóstwem swoim ubogacić” (2 Kor 8,9; por. 5,21). W Chrystusie dokonała się wymiana, która zyskała w teologii miano „przedziwnej wymiany” Syn Boży przez wcielenie bierze od ludzi nędzę ich życia dotkniętego bolesnymi skutkami grzechu, daje im natomiast bogactwo życia boskiego. Sama formuła *admirabile commercium*, znana na Wschodzie już w początkach V w., rozpowszechniła się na Zachodzie dzięki LEONOWI WIELKIEMU. U niego teoria wymiany osadzona było mocno w nauce o współistotności bóstwa i człowieczeństwa w Chrystusie. Syn Boży przyjął ludzką naturę, przez co złączył wszystkich ludzi w sobie i w konsekwencji wprowadził we własne boskie życie. Dokonało się tu *commercium salutare*, które oznacza wymianę boskiej wielkości i ludzkiego unie-

<sup>16</sup> ATANAZY, *Contra arianos*, 3, 33.

<sup>17</sup> Por. G. GRESHAKE, *Gottes Heil — Glück des Menschen. Theologische Perspektiven*, Freiburg im Br. 1983, s. 52–63.

<sup>18</sup> JUSTYN, *Apologia*, 5, 46; TENŻE, *Dodatek do apologii*, 10; KLEMENS ALEKSANDRYJSKI, *Pedagog*, I, 1.

<sup>19</sup> KLEMENS RZYMSKI, *List do Koryntian*, 21, 8; 13, 1; 22, 1; 33, 8.

<sup>20</sup> ATANAZY, *Oratio de incarnatione Verbi*, 54; TENŻE, *Ad Adelphium*, 4.

nia, mocy i słabości, wspaniałości i nędzy<sup>21</sup> We współczesnych nielicznych reinterpretacjach tradycyjnej teorii wzbogaca się ją o wymiar trynitarny i personalistyczny<sup>22</sup>.

## 5. Wcielenie w aspekcie eklezjotwórczym

Zaistnienie Kościoła rozpatruje się współcześnie w teologii jako proces towarzyszący całym zbawczym dziejom człowieka, choć w szczególny sposób związany z życiem i działalnością Jezusa Chrystusa (por. KK 2). Genezy Kościoła nie łączy się jednak z jakimś jednym wydarzeniem z życia Jezusa — Kościół widziany jest raczej jako owoc całego bytu Chrystusa<sup>23</sup> Wśród wydarzeń z życia Jezusa niektóre miały bardziej znaczący wpływ na powstanie Kościoła. Należy do nich wcielenie. W badaniach teologicznych wyróżnić można cztery teorie, które rozpatrują Jego sens eklezjotwórczy: ontologiczną, inkarnacyjno-dziejową, mistyczną i dynamiczną.

Według teorii ontologicznej (np. J.A. MÖHLER, P. TILlich) wcielenie jest dla Kościoła wydarzeniem, które założyło jego bytowy fundament. Doszło w nim bowiem do zjednoczenia rzeczywistości boskiej z ludzką. Zaistniała nowa struktura ontologiczna, która dała podstawę do powstania podobnej w strukturze bosko-ludzkiej wspólnoty — wspólnoty kościelnej, w której urzeczywistnia się spotkanie Boga z człowiekiem na wzór tego „spotkania”, które stało się faktem w Jezusie Chrystusie. Teoria ontologiczna przyjmuje nieco inną postać w poglądach, zgodnie z którymi Syn Boży, przyjmując pojedynczą ludzką naturę, wchodzi w ontologiczny związek z każdym człowiekiem. Został w ten sposób ukształtowany nowy organizm zbawczy — Ciało, którego Głową jest Chrystus<sup>24</sup>

Teoria inkarnacyjno-dziejowa (np. J. RATZINGER, M. BORDONI) jest poszerzeniem poprzedniej teorii o wymiar historyczny. Rozważa wydarzenie wcielenia w kontekście całych dziejów zbawienia. Nawiązuje do poglądów teologicznych, które dzieło zbawcze Boga postrzegają jako proces rozpoczęty aktem stworzenia, a oczekujący finału w eschatologicznym wypełnieniu czasu w Chrystusie. Centralnym momentem zbawczego procesu jest przyjście na świat Syna Bożego, które nadało całej rzeczywistości stworzonej nowy kształt, w tym także stworzyło nowe relacje człowieka do Boga i do innych ludzi, co rozumieć można jako zaistnienie nowego Ludu Bożego<sup>25</sup>

<sup>21</sup> LEON WIELKI, *Sermo*, 26, 2; 25, 5; 54, 4.

<sup>22</sup> J. WERBICK, *Soteriologie*, Düsseldorf 1990, s. 204nn; H.U.v. BALTHASAR, *Theodramatik*, t. III: *Die Handlung*, Einsiedeln 1980, s. 309nn.

<sup>23</sup> M. RUSECKI, *Wiarygodność chrześcijaństwa*, t. I: *Z teorii teologii fundamentalnej*, Lublin 1994, s. 239n; H. SEWERYNIAK, *Świadectwo i sens. Teologia fundamentalna*, Płock 2001, s. 404.

<sup>24</sup> A. BENI, *La Nostra Chiesa*, Firenze 1982<sup>5</sup>, s. 32nn.

<sup>25</sup> M. BORDONI, *Gesu di Nazaret. Signore e Cristo. Saggio di cristologia sistematica*, t. III: *Il Cristo annunciato dalla Chiesa*, Perugia 1986, s. 928nn.



Podstawy teorii mistycznej (F. MALMBERG<sup>26</sup>, H. MÜHLEN<sup>27</sup>) zawierają się w idei włączenia wszystkich ludzi w Chrystusa dzięki wcieleniu Syna Bożego; przy czym zjednoczenie w Chrystusie dokonuje się nie tylko na płaszczyźnie ontologicznej, na co wskazywały poprzednie teorie, ale także w sferze mistycznej. Sprawcą jedności mistycznej jest Duch Święty, który uświęca Jezusa-człowieka, dając w ten sposób wszystkim ludziom możliwość udziału w tej samej świętości. W momencie inkarnacji następuje namaszczenie wcielonego Słowa Duchem Świętym, wtedy też wszyscy ludzie za sprawą Ducha włączeni są w przysługującą Słowu pełnię łask. Zaistnienie Kościoła należy rozumieć jako rozpoczęty we wcieleniu proces historiozbawczego oddziaływania Ducha, który przez namaszczenie jednoczy mistycznie ludzi w Ciele Chrystusa, dając wszystkim udział w świętości Jego Głowy.

Teoria dynamiczna jest współcześnie najbardziej rozpowszechniona (C. BARTNIK<sup>28</sup>, M. RUSECKI<sup>29</sup>). U jej podstaw leży szeroko ujmowane pojęcie wcielenia. Przyjście Syna Bożego rozumiane jest nie jako sam akt przyjęcia ludzkiej natury w pewnym momencie dziejów, ale jako całokształt istnienia Chrystusa od wcielenia, przez wszelkie działania aż po śmierć, zmartwychwstanie i ustanowienie Go Panem, zsyłającym Ducha Świętego<sup>30</sup>. Wcielenie jest więc procesem, w którym Słowo staje się człowiekiem dla zbawienia świata. Dynamiczne urzeczywistnianie się wcielenia jest jednocześnie budowaniem Kościoła jako zbawczej wspólnoty ludzi z Bogiem i między sobą.

Zarysowująca się dziś w teologii fundamentalnej tendencja do wieloaspektowego rozpatrywania samej osoby Jezusa Chrystusa, jak i wydarzeń z Jego życia staje się zrozumiała w tym nurcie teologii fundamentalnej, który opowiada się za personalistyczną, a zwłaszcza historiozbawczą koncepcją objawienia. Przy takim rozumieniu objawienia przedmiotem teologii fundamentalnej jest historia zbawienia jako całość. W jej ramach szczególną uwagę poświęca się Jezusowi Chrystusowi, który jest wydarzeniem osobowym i historiozbawczym. Misteria Jego życia, zwłaszcza cuda i zmartwychwstanie, rozpatrywano tradycyjnie w aspekcie wiarygodnościowym. Nowe spojrzenie na osobę Jezusa Chrystusa nie może ograniczać się wyłącznie do tych wydarzeń i poprzestawać na ich funkcji motywacyjnej. Ta ostatnia wydaje się lepiej spełniać swoje zadanie, jeśli ujmowana jest w szerokim kontekście

---

<sup>26</sup> F. MALMBERG, *Ein Leib — Ein Geist*, Freiburg im Br. 1960, s. 137, 179, 225, 271.

<sup>27</sup> H. MÜHLEN, *Neu mit Gott. Einübung in christliches Leben und Zeugnis*, Freiburg im Br. 1990, s. 388; TENZE, *Der Heilige Geist als Person in der Trinität bei der Inkarnation und im Gnadenbund: Ich — Du — Wir*, Münster 1980<sup>4</sup>, s. 206–212; por. A. CZAJA, *Jedna Osoba w wielu osobach. Pneumatologiczna eklezjologia Heriberta Mühlena*, Opole 1977, s. 100.

<sup>28</sup> C. BARTNIK, *Kościół Jezusa Chrystusa*, Wrocław 1982, s. 80nn.

<sup>29</sup> RUSECKI, *dz. cyt.*, s. 239n.

<sup>30</sup> E. SCHILLEBEECKX, *Chrystus. Sakrament pojednania z Bogiem*, tł. A. Zuberbier, Kraków brw, s. 46; W. HRYNIEWICZ, *Chrystus nasza Pascha. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*, t. I, Lublin 1982, s. 137, 141, 274.

historiozbawczym, uwzględniającym także objawieniowy, zbawczy i eklezjologiczny wymiar misteriów życia Jezusa.

## **Das Inkarnationsmysterium in der fundamentaltheologischen Reflexion**

### **Zusammenfassung**

In der heutigen Fundamentaltheologie dominiert der Begriff der Offenbarung, der personalistisch und heilsgeschichtlich konzipiert ist. Bei einem solchen Verstehen der Offenbarung ist die Heilsgeschichte in ihrer Integrität der Gegenstand der Fundamentaltheologie. In der ganzen Heilsgeschichte hat Jesus Christus als ein personales und heilsgeschichtliches Ereignis eine besondere Bedeutung. Die Mysterien seines Lebens, besonders die Wunder und die Auferstehung, wurden in der Vergangenheit unter dem Glaubwürdigkeitsaspekt erforscht. Die neue Präsentation der Person Christi kann sich nicht auf diese Mysterien und ihre Begründung begrenzen. Die Begründung bekommt eine richtige Bedeutung, wenn sie in einem breiteren heilsgeschichtlichen Kontext dargestellt wird, der auch die Offenbarungs-, Heils- und ekklesiologische Dimension berücksichtigt. Im Artikel ist die Inkarnation in fünf Dimensionen gezeigt: als christologisches, Offenbarungs-, Glaubwürdigkeits-, Heils- und ekklesiologisches Ereignis.